

Leder

AV HADI STRØMMEN LILE

Kritisk Juss skal være en arena for debatt om de viktigste rettslige temaene som preger vårt samfunn. Et av disse temaene er grensene for ytringsfrihet. Jan Fridthjof Bernt har i dette nummeret skrevet en artikkel om temaet der han trekker historiske linjer og tar opp ulike temaer knyttet til debatten om ytringsfrihet, blant annet om karikaturstriden. Han hadde tatt med en Muhammed-karikatur i artikkelen. Redaksjonen fikk dermed et dilemma om det var greit å trykke en slik karikatur eller ikke. Jeg har i utgangspunktet tenkt at det må være riktig å vise hva det er snakk om. Man må kunne si ordet «neger» i en akademisk debatt om bruken av selve ordet. Man må kunne vise hva debatten handler om, uten at det i seg selv er en krenkelse eller bør oppfattes som respektløst. Samtidig er det vel slik at det er en sterk tradisjon innenfor store deler av islam at det ikke er lov å vise Muhammeds ansikt. Det står ikke direkte i Koranen at det ikke er lov, men slik jeg forstår det, bygger det på en forståelse om at når man tilber Gud, og Muhammed som Guds sendebud, skal man ikke henge seg opp i det ytre – hvordan profeten så ut. Man skal ikke drive med bildedyrkelse. Så kan man vel si at en karikatur ikke er et forsøk på å avbilde Muhammed som sådan, og har ingenting med bildedyrkelse å gjøre.

Men noen har jo en tendens til å føle at det er veldig respektløst. I Vær Varsom-plakatens punkt 4.3 står det at man skal vise «*respekt for menneskers egenart og identitet [...] og livssyn*». La oss nå si at det var en debatt knyttet til nakenbilder av kongefamilien. Ville det vært greit å publisere slike bilder som en illustrasjon om hva debatten handler om? Om det er et brudd på ytringsfriheten i juridisk forstand, er én ting, men om det er respektløst i en mer presseetisk forstand, er en annen sak. Jeg vet ikke helt. Det blir ekstra vanskelig når det begås drap og terrorhandlinger fordi noen har publisert slike bilder. Jeg får da fort en djevel i meg som sier at da skal jeg i alle fall ikke la meg kue, da skal vi trykke de bildene fordi vi har en juridisk rett til det, fordi det er viktig å forsvare ytringsfriheten.

Nå kom vi til slutt fram til at vi ikke ville trykke karikaturen denne gangen fordi karikaturesaken ikke var en sentral del av artikkelen til Jan Fridthjof Bernt. Karika-

turen er nærmest bare nevnt i forbifarten. Når det er sagt, oppfordrer jeg både Jan Fridthjof Bernt og andre til å skrive en artikkel som mer spesifikt handler om karikaturstriden og grensene for yringsfriheten knyttet til dette temaet. Om det da er en karikatur med i en slik artikkel, får vi ta en ny debatt om den skal trykkes. Hva enn vi gjør, vil det i alle fall være et bevisst valg – vi skal ikke forholde oss passivt til denne debatten.

I tillegg til en artikkel om yringsfrihet har vi i dette nummeret to fagfellevurderte artikler. Den ene handler om barns rett til å bli hørt i meklinger mellom foreldre ved samlivsbrudd som foretas på familievernkontoret etter barneloven § 51 og ekteskapsloven § 26. Tone Barlund skriver blant annet at i meklingen er det foreldrene selv som skal treffe avgjørelsen, og ikke mekler. Barnekonvensjonens artikkel 5 understreker at foreldrene har primæransvaret for barna. På den annen side har staten en generell forpliktelse til å påse at barn oppnår rettighetene de er tilkjent, også innad i familien. Hun trekker fram statistikk som viser at i de tilfeller der barn har blitt hørt, har det ofte fått betydning for utfallet av avtalen. I tillegg viser hun til tall som tilsier at de fleste barn selv ønsker å bli hørt. Hun konkluderer med at: *«For å sikre alle barn en lik rett til å delta i meklingen, bør retten lovfestes.»*

Den andre fagfelleartikkelen, skrevet av Veronika Scherger, handler om rettferdig rettergang i forbindelse med ungdomsstraff. Til tross for at ungdomsstraff er et bedre alternativ for barn som begår kriminelle handlinger, enn fengselsstraff, må staten sørge for at barnets rettssikkerhet blir ivarettatt. Det er ikke sikkert at det er tilstrekkelig at man har innført en straffereaksjon som skal tjene barnet, hvis grunnleggende prosessuelle garantier fravikes.

Ser man på et kart over Norge og zoomer inn på vann, fjell og stedsnavn, finner man at det ikke bare er norske navn. Det blir særlig tydelig nordover at Norge som territorium tradisjonelt har vært og fortsatt er bebodd av samer. Norge er ikke bare norsk. En liten nyhet om at kurstilbud for lærere i samisk kultur og samfunnskunnskap er blitt avlyst på grunn av for få søkere, kan virke ubetydelig og triviell, men det kan også ses på som et symptom, et symptom på at deres rettigheter ikke er av særlig stor betydning for skolen. Et grunnleggende mål for skolen er å fremme respekt for menneskerettigheter (Grunnloven § 109), noe som innebærer at lærere må klare å fremme respekt for marginaliserte gruppers rettigheter, inkludert disse «ubetydelige» samene. Det samiske folks historie og deres rettigheter er usynlig og ukjent for de fleste. I tillegg finnes det svært negative holdninger mot det samiske folk både i nord og sør. I sør er det ikke så fiendtlige holdninger. Det handler mer om at det er så «morsomt» med disse samene. Mange begynner å le bare man nevner ordet *same*. I nord er holdningene mer aggressive, særlig i

Finnmark.¹ Det å fremme respekt for samenes rettigheter er ingen enkel pedagogisk jobb. Men negative holdninger får konsekvenser for enkeltindividers rettssikkerhet. I en artikkel jeg har skrevet, forteller jeg en historie om «Olav», en 13 år gammel gutt jeg intervjuet om mobbing i 2009. Jeg prøver med den historien å vise hvordan holdninger kan ha ganske skadelige konsekvenser for en elev som «Olav».

---

1. For mer om holdninger overfor det samiske folk, se: Lile, Hadi (2011), *FNs barnekonvensjon artikkel 29 (1) om formålet med opplæring: En retts sosiologisk studie om hva barn lærer om det samiske folk*. Doktoravhandling: Juridisk fakultet, Universitetet i Oslo (ISSN 1890-2375), kapittel 12.